

یادگار باغ‌های دیروز

موقعیت:
خیابان کمیل

نام:
چهارراه اناری

محله بریانک تا قبل از توسعه شهری تهران و سر به فلک کشیدن خانه‌های سیمانی بی‌روح، باغ‌های میوه‌فروانی داشت که عنوان چند کوچه و خیابان محله بریانک نیز از آنها گرفته شده و از گذشته تا به امروز به همین نام و نشان آنها را می‌خوانند و یکی از این موارد چهارراه اناری است. هر چند دیگر خبری از آن باغ‌های سبز و سرخ انار نیست، اما همچنان این چهارراه آن نام را با خود یدک می‌کشد.

کمتراز یک قرن قبل، آبادی تهران یکی از پرورش دهندگان درخت انار بود و از اتفاق محصولش هم جزو بهترین‌های نوع خود به شمار می‌رفت. به همین خاطر تهران در سایه درختان انارش نفس می‌کشید و در میان این درختان پرشمار، تک و توک خانه‌های کاهگلی هم سر بلند کرده بودند چنان که «این بلخی» حدود ۱۰۰ سال پیش در کتاب «فارسانامه» از «انار طهرانی» نام برده است. همچنین در سفرنامه خراسان، ناصرالدین شاه در توصیف میوه‌های سمنان به برتری انار تهران اشاره می‌کند و می‌گوید: «انار سمنان شیرین است که خیلی وفور دارد، اما انار شیرین طهران از انار اینجا بهتر است.» در آن دوران بریانک بخشی از قریه ری به شمار می‌رفت. موقعیت این محله نسبت به شهر تهران چیزی شبیه به موقعیت «شهریار» نسبت به تهران امروزی بود. با گسترده‌گی کاشت درخت انار در آبادی‌های گسترده تهران بدیهی است باغ‌های انار بسیاری را می‌توان در این پهنه سراغ گرفت. در محدوده این محله و اطراف آن باغ‌های میوه و به‌ویژه انار زیاد بود و به همین خاطر محدوده کمیل امروز به باغ اناری شهرت پیدا کرد. آن زمان محله‌ها را با توجه به باغ‌ها و محصولی که در آن تولید می‌شد، نامگذاری می‌کردند. اکنون این باغ‌ها به خانه‌های مسکونی با تراکم جمعیت بسیار تبدیل شده است. ابراهیمی، از ساکنان قدیمی محله بریانک، درباره باغ‌های انار این محله می‌گوید: «انارهای باغ این محله در تهران معروف بود و از نظر طعم یا انار ساوه برابری می‌کرد.» در آن سال‌ها بنا به باوری اشتباه، خیلی‌ها از مخدر تریاک به‌عنوان دارویی برای تسکین خردسالانی که دچار دل‌درد یا گوش‌درد و دندان‌درد می‌شدند استفاده می‌کردند. این بدعت غلط و خطرناک ادامه داشت تا اینکه عده‌ای از پزشکان سنتی به خواص درمانی انارهای باغ اناری پی بردند. به همین خاطر بعدها فروش آب انار هم در این محله رایج شد و پزشکان برای درمان نوزادان بی‌تاب از دل‌درد توصیه می‌کردند چند قطره آب انار به نوزادان خوراندند.

ماجراهای میدان گوجه‌فرنگی

داشت ولی بیشتر از ۱۵ سال دوام نیاورد و تعطیل شد. آن روزها زن‌های خانه بیشتر خودشان رب می‌پختند و خرید رب کارخانه‌ای چندان باب نبود و در این حال و هوا ادامه کار برای صاحبان کارخانه سودی نداشت. برای همین اواسط دهه ۳۰ کارخانه تعطیل شد. «میدان گوجه‌فرنگی بعد از مدتی به میدان رضایی و ایستگاه اتوبوس آنجا هم به ایستگاه رضایی معروف شد. دلیل این تغییر نام به صاحب باغی مربوط می‌شد که در این محدوده باغ بزرگ توت داشت. محمدباقر رضایی از باغداران و زمین‌داران بریانک قدیم بود. رحمت‌الله خادم‌الحسینی می‌گوید: «زمانی که کارخانه رب گوجه‌فرنگی جمع شد آقای رضایی در نزدیکی باغش آبمیوه خنک آماده می‌کرد و به مردم می‌داد. عادت داشت همیشه برای راننده‌های اتوبوس‌های خطی بریانک آبمیوه ببرد. البته این لطفش بی دلیل نبود: او در ازای این خدمت از راننده و شاگردش درخواست می‌کرد زمانی که به ایستگاه گوجه‌فرنگی رسیدند به جای نام گوجه‌فرنگی بگویند ایستگاه رضایی. همین کارش باعث شد تا به مرور ایستگاه گوجه‌فرنگی به ایستگاه رضایی تغییر کند و معروف شود.» سال‌ها بعد در جریان توسعه شهری، این ایستگاه و میدان از بین رفت و بلوار بریانک ساخته شد.

نام:
میدان گوجه‌فرنگی

موقعیت:
بلوار بریانک

میدان گوجه‌فرنگی یا همان ایستگاه گوجه‌فرنگی از معروف‌ترین و خاطره‌انگیزترین مکان‌های محله تاریخی بریانک است. رد خاطرات اهالی بریانک را که بگیریم به باغی سرسبز می‌رسیم؛ باغی با بوته‌هایی که هر سال تابستان محصول گوجه‌فرنگی مرغوبی برای صاحبش به ارمغان می‌آورد. حکایت نامگذاری میدان گوجه‌فرنگی نه فقط به واسطه مزرعه گوجه‌فرنگی بلکه بیشتر به دلیل فعالیت نخستین کارخانه محلی تولید رب گوجه‌فرنگی در این محله بود. رحمت‌الله خادم‌الحسینی، می‌گوید: «۲ گاراژ آنجا بود که به واسطه مزرعه گوجه‌فرنگی که اطرافش وجود داشت به کارخانه رب‌سازی تبدیل شد. البته کارخانه به‌معنای امروزی، بزرگ و مجهز نبود، با این حال، اهالی به آن می‌گفتند کارخانه رب گوجه‌فرنگی.» خادم‌الحسینی به رایج بودن پخت رب در محله بریانک از سوی زنان خانه‌دار هم اشاره می‌کند: «همیشه اواخر مرداد و تابستان، کوچه و پس‌کوچه‌های بریانک پر از عطر رب گوجه‌ای بود که زنان در حیاط خانه طبخ می‌کردند، اما با فعالیت کارخانه کوچک، دیگر در کل سال بوی رب گوجه‌فرنگی مهمان کوچه‌های این محله شده بود. چند نفری از اهالی هم در این کارخانه مشغول به کار شدند. کارخانه رب گوجه‌فرنگی بریانک در ضلع شرقی این محله قرار

درشکه‌سواری با چاشنی شلاق

سمت میدان ۲۴ اسفند (انقلاب کنونی)، میدان توپخانه و محمدیه برای سفر به شاه عبدالعظیم هم بود. ما که سن و سال کمی داشتیم، چه ذوقی می‌کردیم مخفیانه پشت همین درشکه‌ها سوار شویم و با مسافران تا مقصد برویم و برگردیم و یک گردش مفصل را تجربه کنیم. اما امان از وقتی که درشکه‌چی باخبر می‌شد چند تا بچه مجانی پشت درشکه سواری می‌گیرند! آن وقت بود که نیش ضربه‌های شلاقی که برای حرکت حیوان زبان‌بسته بلند می‌شد با مهارت درشکه‌چی طوری در هوا تاب می‌خورد و عقب می‌آمد که روی بدن ما می‌نشست. البته ما بچه‌ها دست‌بردار نبودیم و همچنان به کارمان ادامه می‌دادیم.»

خوش طینت در ادامه درباره ماجرای ورود بنزهای ۱۷۰ به محله بریانک بعد از جمع شدن درشکه‌ها از شهر می‌گوید: «بعد از مدتی به دستور قانون، درشکه‌ها از سطح شهر جمع‌آوری شدند و بنزهای ۱۷۰ جایگزین درشکه‌های خاطر انگیز شدند و تقریباً با همان کرایه، اهالی را به محله‌های مختلف می‌بردند. بعضی مواقع که ماشین کم می‌آمد و مسافر زیاد بود، بنزهای ۱۸۰ هم به‌عنوان کمکی به این ماشین‌ها اضافه می‌شدند.

این روند ادامه پیدا کرد تا اینکه با راه‌اندازی شرکت واحد اتوبوسرانی در تهران، اتوبوس‌های دوطبقه از میدان راه‌آهن وارد بریانک می‌شدند، از هفت‌چنار و خیابان حسام‌السلطنه گذر می‌کردند و اهالی برای رسیدن به نقاط مختلف شهر از این اتوبوس‌ها استفاده می‌کردند.»

موضوع:
حمل و نقل

موقعیت:
میدان بریانک، امامزاده (س) معصوم

در روزگاری که اسباب تفریح در تهران کمیاب بود، درشکه‌سواری یک تفریح خانوادگی به حساب می‌آمد و وقتی هم برنامه زیارت جور می‌شد، گشت و گذار با درشکه در دل خیابان‌های خاکی و سنگلاخ تهران حکایت یک تیر و دو نشان بود. پایتخت در دهه ۳۰ و قبل از آن بهشت زهرا نداشت و اغلب اموات را در امامزاده‌ها دفن می‌کردند و شب‌های جمعه هم امامزاده‌ها حسابی شلوغ می‌شدند.

به گفته علی خوش‌طینت، از اهالی قدیم محله بریانک، حوالی میدان بریانک یک ایستگاه درشکه‌سواری بود که کرایه‌اش بستگی به کرم درشکه‌چی داشت؛ گاهی با ۵ زار یا ۱۰ زار اهالی برای زیارت اهل قبور به آستان مقدس امامزاده معصوم، یا امامزاده عبدالله در محدوده جی یا امامزاده حسن در حوالی دوراهی قیام می‌رفتند. البته جز اماکن زیارتی، مسیر این درشکه‌ها به

